

VSO Leerlijn Sociale competentie

Dit is een deel van de leerlijn Leergebiedoverstijgend en omvat:

leren leren;	leerlijn 1.1	Ervaringen delen
leren taken uitvoeren;	leerlijn 5.1	Opkomen voor jezelf
leren functioneren in sociale situaties	leerlijn 8.1	Omgaan met gevoelens
	leerlijn 8.2	Omgaan met je mogelijkh./beperking
	leerlijn 9.1	Respectvol en verantwoordelijk omgaan met anderen
	leerlijn 9.2	Omgaan met conflicten

LEREN LEREN

Kerdoel 1. De leerling ontwikkelt een open en flexibele houding ten opzichte van de wereld om hem heen, mede in het kader van een leven lang leren

1.1. Ervaringen delen

LEREN TAKEN UITVOEREN

Kerdoel 5: De leerling leert zich redzaam en weerbaar gedragen bij de uitvoering van dagelijkse activiteiten

5.1. Opkomen voor jezelf

LEREN FUNCTIONEREN IN SOCIALE SITUATIES

Kerdoel 8: De leerling leert op adequate wijze om te gaan met eigen gevoelens en wensen

8.1. Omgaan met gevoelens

8.2. Omgaan met je mogelijkheden/ beperkingen

Kerdoel 9: De leerling leert respectvol en verantwoordelijk om te gaan met anderen

9.1. Respectvol en verantwoordelijk omgaan met anderen

9.2. Omgaan met conflicten

Kerdoel 1. De leerling ontwikkelt een open en flexibele houding ten opzichte van de wereld om hem heen, mede in het kader van een leven lang leren

1.1. Ervaringen delen	1	2	3	4
	Trekt met geluid, gebaar of mimiek actief aandacht als hij iets wil zeggen	Wijst naar of benoemt een voorwerp dat hij een ander wil laten zien (bal, mooi)	Noemt een naam om de aandacht van de ander op iets te vestigen (Tim, kijk!)	Vertelt in de kring over iets dat hij zojuist op school heeft meegemaakt (korte tijd ertussen)
	5	6	7	8
	Vertelt in de kring (aan het einde van de dag) wat hij die dag op school heeft meegemaakt Vertelt een ander iets als een geheimje Vraagt een bekende naar zijn gevoelens (waarom huil je?)	Vertelt van welke specifieke situaties hij boos, verdrietig of bang wordt Vertelt over iets dat hij heeft beleefd en hoe hij zich daarbij voelde	Vertelt over een buitenschoolse ervaring Deelt een soortgelijke ervaring met anderen (ik ben daar ook wel eens geweest)	Legt zijn gevoel richting een ander uit Schat juist in of een ander een situatie grappig vindt of niet Vraagt een ander naar een (buiten)schoolse ervaring (hoe was het in de dierentuin?)
	9	10	11	12
	Vertelt wat hij die week op zijn stage heeft gedaan	Maakt een ander bewust aan het lachen (weet wat de ander leuk vindt) Stelt een wedervraag om ervaringen te delen (en hoe vond jij het schoolfeest?) Vertelt gedetailleerd over ervaringen die hij op zijn stage opdoet	Maakt onderscheid tussen wat hij aan bekenden en onbekenden vertelt Helpt een ander om te vertellen wat er is gebeurd (stelt vragen) Praat met medemensen over zijn sociale leven	Vraagt gericht naar hoe een ander zou handelen in een meegemaakte situatie (wat zou jij doen?)
	13	14	15	16
	Deelt met een ander ervaringen met een moeilijke situatie (ik weet niet wat ik moet doen als)			

Kerdoel 5: De leerling leert zich redzaam en weerbaar gedragen bij de uitvoering van dagelijkse activiteiten

5.1. Opkomen voor jezelf	1	2	3	4
	Laat niet zomaar een voorwerp van zich afpakken	Gaat in tegen een verzoek van een ander (heeft een eigen wil)	Zegt 'nee' tegen een zeer onredelijk verzoek, ook na aandringen Zegt het tegen een ander als die iets doet wat hij niet leuk vindt (niet doen, mag niet) Zegt tegen een ander dat hij iets van hem wil hebben (Tim suiker)	Vertelt of hij een activiteit alleen of samen wil doen en met wie als de begeleider hiernaar vraagt
	5	6	7	8
	Vertelt of hij een activiteit alleen of samen wil doen en met wie	Zegt het als hij wordt overgeslagen of als iets dat beloofd is vergeten wordt	Komt voor zijn mening uit in een één op één gesprek zonder een reden te geven Zegt het de ander als diegene onaardig doet	Vertelt de reden als hij een voorstel van een ander afslaat Benoemt dat hij iets per ongeluk heeft gedaan
	9	10	11	12
	Komt voor zichzelf op wanneer hij onjuist behandeld wordt Geeft een motivatie voor zijn mening in een één op één gesprek	Zegt dat hij het eens/ niet eens is met de mening van een ander in groepsverband zonder motivatie	Herkent of een ander iets expres of per ongeluk heeft gedaan	Geeft in een één op één gesprek een afwijkende mening Spreekt een collega er op aan als deze zich niet aan de afspraak houdt zonder ruzie te maken
	13	14	15	16
Vertelt op een rustige manier dat hij onterecht wordt beschuldigd Vertelt wat hij voelt als een ander (collega) onaardig doet of hem ten onrechte beschuldigt	Zegt het als hij op dat moment niet over zijn gevoelens wil praten Zegt op een adequate manier tegen een volwassene dat hij aan de beurt is (in een winkel, aan loket) Maakt op zijn stageplaats zijn eigen mening duidelijk en geeft een motivatie voor zijn mening	Vraagt collega's om hulp over hoe hij iets kan aanpakken Vraagt hulp aan de juiste persoon (iemand die hem echt kan helpen) Komt voor zichzelf op in een relatie of verkering	Komt voor zichzelf op bij ongewenste intimiteiten door dit te zeggen Spreekt een begeleider er op een adequate manier op aan als deze zich niet aan de afspraken houdt Durft in een groep collega's een afwijkende mening te geven	

Kerdoel 8: De leerling leert op adequate wijze om te gaan met eigen gevoelens en wensen

8.1. Omgaan met gevoelens	1	2	3	4
	<p>Reageert zichtbaar op een prettige of onprettige ervaring</p> <p>Uit op een zichtbare manier blijdschap (lachen, zingen of huppelen)</p>	<p>Uit passief en/of actief zijn gevoelens en wijst naar de aanleiding.</p> <p>Toont blijdschap zonder anderen daarmee vervelend te storen.</p>	<p>Uit gevoelens van angst.</p> <p>Uit gevoelens van verdriet en vraagt om te troosten.</p>	<p>Geeft aan of een ander zich boos, blij, bang of verdrietig voelt.</p> <p>Reageert na voordoen op een blij, verdrietig, boos of angstig gevoel van een ander.</p>
	5	6	7	8
	<p>Troost op eigen initiatief een bekende ander</p>	<p>Verplaatst zich in de gevoelens van een ander (toont medeleven, lacht mee, troost)</p>	<p>Geeft adequaat aan dat hij zich wel of niet prettig voelt</p> <p>Gaat adequaat om met gevoelens van verlegenheid en onzekerheid</p> <p>Gaat adequaat om met zijn gevoelens van jaloezie (herkent jaloezie, doet geen gemene dingen)</p> <p>Vertelt wat liegen en eerlijk zijn is</p>	<p>Toont verschil in omgang met familie, vrienden, kennissen, collega's en vreemden (aanspreektoon, vertrouwen)</p>
	9	10	11	12
	<p>Gaat adequaat om met gevoelens van verliefdheid (uit verliefdheid, valt een ander er niet mee lastig)</p> <p>Gaat adequaat om met gevoelens van verlies en rouw (uit zich, praat erover als hij daar behoefte aan heeft)</p> <p>Gaat adequaat om met gevoelens van nervositeit en onrust (heeft geduld, zoekt oplossing om rustig te worden)</p>	<p>Vertelt waarom hij eerlijk moet zijn</p> <p>Is eerlijk in situaties waarin dit moet</p> <p>Gaat adequaat om met gevoelens van eenzaamheid (praat erover, zoekt gezelschap)</p>	<p>Praat met een vertrouwd iemand over zijn seksuele gevoelens</p> <p>Gaat adequaat om met gevoelens van schaamte</p>	<p>Toont respect voor de gevoelens van een ander</p> <p>Gaat adequaat om met gevoelens van schuld en spijt (probeert recht te zetten, accepteert situatie waaraan niets te veranderen is)</p>

8.2. Omgaan met je mogelijkheden/ beperkingen	1	2	3	4
	5	6	7	8
	9	10	11	12
	Accepteert het gebruik van bepaalde hulpmiddelen	Zoekt in een vertrouwde omgeving een oplossing als iets door zijn handicap niet lukt (inzet andere zintuigen, lichaamsdelen, hulpmiddelen)	Vraagt om extra uitleg/ tijd/ ruimte als hij tekort komt	Maakt afspraken met zijn omgeving over welke hulp hij nodig heeft
	13	14	15	16
	Geeft aan dat en hoe hij graag geholpen wil worden (benaderingswijze, hulpmiddelen) Spreekt mensen erop aan als ze teveel hulp bieden Doet zelf wat hij zelfstandig kan (geeft niet te snel iets uit handen) Praat met vertrouwde personen op een open manier over zijn handicap Weet aan welke personen hij het beste hulp kan vragen (eerder caissière dan klant, eerder buschauffeur dan passagier)	Zoekt een oplossing als iets door zijn handicap niet lukt (inzet andere zintuigen, lichaamsdelen, hulpmiddelen) Accepteert hulp van minder bekende personen Geeft verschillen in karakter aan tussen hemzelf en anderen (geduldig, eerlijk)	Deelt ervaringen en tips met mensen die dezelfde moeilijkheden tegenkomen als hij Vertelt wat zijn beperking/ stoornis inhoudt en wanneer hij in de klas merkt dat hij dit heeft	Geeft verschillen in beperkingen/ stoornissen aan tussen hemzelf en anderen Praat met minder bekende personen op een open manier over zijn beperking/ stoornis

Kerdoel 9: De leerling leert respectvol en verantwoordelijk om te gaan met anderen

9.1. Respectvol en verantwoordelijk omgaan met anderen	1	2	3	4
		Deelt iets met een ander als hem dit gevraagd wordt (schuift op, staat speelgoed af)	Zegt sorry wanneer iemand hem er op wijst Bedankt een ander als hij iets krijgt	Zegt sorry wanneer dit gepast is
	5	6	7	8
	Geeft een complimentje over het uiterlijk of een werkje (mooie jas, mooi schilderij)	Kent meerdere manieren om iemand te troosten (stil maar, arm omslaan, zakdoek halen) Nodigt een vriend uit om mee te doen Deelt uit zichzelf iets met een ander	Vertelt waarom het aardig is om een ander te troosten Zegt als een medeleerling wordt overgeslagen (hij heeft niets gehad) Doet soms waar een medeleerling zin in heeft (stelt eigen wensen uit)	Komt voor een ander op (hij heeft het niet gedaan, hij heeft gelijk) Trekt zich terug (accepteert) als een ander met rust gelaten wil worden of geen hulp wil Vraagt een bekende naar zijn wensen Betrekt een leerling die alleen is bij een activiteit
	9	10	11	12
	Houdt rekening met de voorkeur van een ander Geeft een complimentje over een handeling of gedrag Reageert op een complimentje	Helpt uit zichzelf iemand die iets minder leuk moet doen Komt voor een leerling op die wordt gepest	Biedt zijn excuses aan als hij een geheim heeft verklaapt	Vraagt iemand die niemand heeft om mee te doen met een groepsactiviteit
	13	14	15	16
Reageert adequaat als door hem iets is misgegaan (excuses aanbieden, proberen oplossing te verzinnen) Troost een leerling die gepest wordt Reageert op een leuk voorstel van een ander door samen een plan te maken	Reageert blij voor de ander, ondanks gevoelens van jaloezie Gaat adequaat om met gevoelens van verliefdheid (uit verliefdheid, valt een ander er niet mee lastig) Herkent verschillende gevoelens bij een ander Biedt zijn excuses aan als hij een ander gekwetst heeft Maakt samen goede afspraken over ruilen en lenen en houdt zich hieraan	Helpt medeleerlingen die hij minder aardig vindt wanneer dit gevraagd wordt Toont respect voor de gevoelens van een ander Komt op voor een leerling die gepest wordt Gaat aardig om met leerlingen die anders zijn dan anderen (niet pesten, betrekken bij activiteiten, complimenten geven)	Reageert vriendelijk wanneer een ander hem iets voorstelt wat hij niet leuk vindt Merkt het wanneer een ander zich gekwetst voelt en stemt zijn gedrag hierop af Zorgt dat hij een ander niet kwetst Geeft zijn mening over 'wat hoort en wat niet hoort' Komt op voor een leerling die in groepsverband gepest wordt (haalt hulp, probeert te bemiddelen)	

9.2. Omgaan met conflicten	1	2	3	4
			Beheerst zich als hij boos is wanneer dit van hem gevraagd wordt	Benoemt waarom hij een ander geen pijn mag doen Laat non-verbaal merken dat ruzie voorbij is (hand geven, lachen, aankijken)
	5	6	7	8
	Biedt zijn excuses aan wanneer dit gevraagd wordt (met oogcontact) Luistert naar een ander als die zijn excuses aanbiedt Uit zijn boosheid zonder anderen fysiek pijn te doen Geeft verbaal aan dat de ruzie voorbij is (sorry, over?, vrienden?)	Biedt zijn excuses aan (met oogcontact) en past zijn gedrag daarna aan Vertelt waarom hij boos is op een ander Aanvaardt excuses van een ander Benoemt manieren om rustig te blijven als hij boos is (diep ademen, weglopen)	Vertelt waarom een ander boos op hem is bij het vertonen van ongewenst gedrag Vertoont spijt en maakt het goed met een ander Laat een ander uitpraten bij het oplossen van een ruzie Vertelt na een ruzie waarom hij iets heeft gedaan	Weet welke gedragingen bij anderen boze reacties oproepen Corrigeert zijn gedrag als hij weet dat hij ongewenst gedrag vertoont (houdt op met mopperen) Gaat bij een ruzie in op wat de ander zegt Verzint een oplossing bij ruzie
	9	10	11	12
	Benoemt de oorzaak en het gevolg van eigen (agressief) gedrag Vermijdt gedragingen die bij anderen boze reacties oproepen Benoemt verschillende oorzaken en oplossingen bij ruzie	Toont begrip voor de gevoelens van een ander bij ruzie Vertelt bij navraag welk aandeel hij heeft gehad bij onenigheid Benoemt vormen van hulp bij ruzie tussen anderen (voorstel doen, zeggen wie gelijk heeft, een derde erbij halen) Sluit een compromis	Vermijdt tijdig situaties die frustratie bij hem oproepen Schat juist in wanneer hij zich beter niet met een ruzie van anderen kan bemoeien	Zoekt hulp bij de juiste persoon als een ruzie uit de hand loopt Luistert bij een ruzie naar wat de ander zegt

	13	14	15	16
	<p>Corrigeert zijn gedrag als hij weet dat hij ongewenst gedrag vertoont</p> <p>Benoemt verschillende oorzaken en oplossingen bij (het ontstaan van een) ruzie</p> <p>Wacht met het oplossen van ruzie tot zijn emoties zijn bedaard</p> <p>Gaat adequaat om met gevoelens van afkeer</p> <p>Benoemt wat een roddel is</p>	<p>Luistert naar een medeleerling wanneer de ander een voorstel doet over een oplossing</p> <p>Noemt voor- en nadelen van ruzie</p> <p>Toont begrip voor de gevoelens van een ander bij ruzie</p> <p>Blijft rustig wanneer een ander boos reageert of hem beschuldigt</p> <p>Schat juist in wanneer hij zich beter niet met een ruzie van anderen kan bemoeien</p> <p>Probeert bij een roddel de waarheid te achterhalen</p>	<p>Onderhandelt met een medeleerling over een oplossing bij ruzie</p> <p>Vertelt bij navraag welk aandeel hij heeft gehad bij onenigheid</p> <p>Gaat adequaat om met gevoelens van haat (erkent haatgevoelens en reageert agressie op een andere manier af)</p> <p>Gaat adequaat om met gevoelens van schuld en spijt (probeert recht te zetten, accepteert situatie waaraan niets te veranderen is)</p> <p>Benoemt vormen van hulp bij ruzie tussen anderen (voorstel doen, zeggen wie gelijk heeft, een derde erbij halen)</p>	<p>Benoemt wat hij bij een ruzie acceptabel gedrag vindt en wat hij te ver vindt gaan</p> <p>Bedenkt een compromis</p> <p>Benoemt dat een meningsverschil niet tot ruzie hoeft te leiden</p> <p>Benoemt hoe iemand die kritiek of een negatieve reactie krijgt zich kan voelen</p> <p>Verwoordt beide standpunten bij ruzie tussen zijn partij en een tegenpartij</p> <p>Voorkomt ruzie door de ander tijdig aan te geven dat hij te ver gaat</p> <p>Bemiddelt bij een ruzie tussen anderen</p>